

реалізації управлінських рішень було забезпечення потреб покупців та отримання від діяльності підприємства прибутку, то у фазі стабілізації стану ще значну частку управлінських рішень становлять такі, що забезпечують підприємству відновлення його фінансово-економічної стійкості, яка була до первинних проявів кризи.

Слід зазначити, що наведені вище фази реагування системи управління на кризу спостерігаються на кожній стадії розвитку кризового процесу, тобто на стадіях кризового прояву (кризового явища), кризової ситуації та кризового стану [3]. Тільки масштаби поширення та швидкість і сила реагування на кожній стадії різні, навіть на однакових фазах. Амплітудне значення реагування суб'єктів управління, тобто сила антикризової протидії, залежить від стадії розвитку кризового процесу на підприємстві, а також ступеня готовності самого підприємства до активної антикризової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мескон М Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. — М.: «Дело», 1992. — 702 с.

2. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: опорно-логічний контекст лекцій по курсу для слухачів магістерських програм. — К.: КНЕУ, 1996. — 70 с.

3. Кукоба В. П. Теоретичні аспекти визначення кризових проявів // Проблеми формування економіки: Міжвідомчий науковий збірник. Вип. 5 / Ред. кол.: С. Ф. Покропивний, О. А. Петухова, В. Г. Андрійчук та ін. — К.: КНЕУ, 1997. — С. 79—84.

А. В. ФОМЕНКО, здобувач

ПРОЦЕСИ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З КРАЇНАМИ СНД: НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ

Здобуття незалежності колишніми республіками СРСР у 1991 р. мало величезні економічні наслідки. Зокрема, в один момент були фактично зруйновані гігантські індустріальні комплекси, об'єднання підприємств, що раніше жорстко пов'язувались адміністративно через спільне виробництво, фінанси, постачання та збут, НДДКР, персонал тощо. Ланки єдиних механізмів опинилися в різних країнах з різним державним устроєм, законами, економічними, політичними та соціальними умовами.

Однією з перспектив розвитку економічних зв'язків України з іншими країнами, зокрема з країнами СНД, є утворення транснаціональних компаній (об'єднань), у тому числі транснаціональних ПФГ (далі ТНПФГ).

Транснаціональна компанія — це юридична особа (сукупність юридичних осіб), що має у власності, господарському віданні або оперативному управлінні відокремлене майно на територіях двох або більше держав. Поняття «транснаціональна компанія» охоплює різні транснаціональні структури, зокрема, промислово-фінансові групи, концерни, холдинги, спільні підприємства, господарські товариства за участю іноземного капіталу.

Створення і розвиток ТНПФГ є необхідною умовою виходу України на світові товарні ринки, розвитку інтеграційних процесів, перебудови структури експортно-імпортних операцій, забезпечення потреб у паливно-енергетичних ресурсах, сировині, товарах народного споживання. Такі інтеграційні утворення можуть відігравати істотну роль в інтеграції виробництва в рамках СНД, адже більша частина загального обсягу зовнішньоекономічних зв'язків України припадає на обмін у межах колишнього СРСР.

Крім того, привабливість створення ТНПФГ полягає в тому, що за їх допомогою можна вирішити широкомасштабні завдання шляхом створення концентрованої фінансово-виробничої моделі управління. Ця модель насамперед має забезпечити збереження та розвиток наукомісткого виробництва; упровадження новітніх технологій, що спрямовані на випуск конкурентоздатної кінцевої продукції. Поєднання фінансового, виробничого та наукового потенціалів країн колишнього СРСР дасть змогу не лише подолати кризові явища в економіці, а й захистити власний ринок від експансії розвинутих країн та несумлінної конкуренції з їх боку.

Отже, головною метою створення ТНПФГ із країнами СНД є консолідація економічного простору та формування загального товарного ринку. Ми вважаємо, що першочерговими завданнями, які постають сьогодні перед такими інтеграційними утвореннями є:

- організація загального маркетингу та послуг;
- організація спільного виробництва;
- поліпшення взаємодії між пов'язаними виробництвами;
- розширення кредитно-інвестиційних можливостей;
- просування товарів на ринок;
- спільне проведення науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт, взаємне ліцензування.

Маючи на меті досягнення вищезазначених цілей, та враховуючи світовий досвід і специфіку розвитку держав СНД, 23.12.93 р. 12 країн колишнього СРСР (за винятком держав Прибалтики) прийняли важливий документ — угоду про загальні умови та механізм розвитку виробничої кооперації підприємств та галузей держав—учасниць СНД. Сторони взяли на себе зобов'язання не застосовувати ввізні та вивізні мита, податки, акцизи та кількісні обмеження відносно товарів, що поставляються за кооперацією. Домовились у разі необхідності узгоджувати умови надання кредитів та інвестицій, що стимулюють розвиток кооперації в наукомістких виробництвах та експортно орієнтованих галузях, а також випуск продукції — аналога, що імпортується.

Іншою значною подією стало підписання главами всіх держав СНД 15.04.94 р. «Угоди про сприяння у створенні та розвитку виробничих, комерційних, кредитно-фінансових, страхових та змішаних транснаціональних об'єднань». Ця угода мала стати рамковим документом, оскільки вона визначала загальні принципи ТНПФГ, відкривала потенційні можливості їх появи та розвитку. Угода була спрямована на відтворення та розширення високо інтегрованих технологічних та коопераційних взаємозв'язків безпосередньо між підприємствами та організаціями різних форм власності. Допускалася організація об'єднань у будь-яких галузях, що не заборонені національним законодавством, різних видів — спільні промислово-фінансові групи, міжнародні господарчі об'єднання, корпорації, холдинги, асоціації, союзи, спільні підприємства, торгові дома, агенції, біржі, спільні банки та їх об'єднання, фінансові та страхові компанії. Дозволялося поєднувати відразу кілька видів діяльності на основі міжурядових угод та договорів безпосередньо між господарчими суб'єктами різних форм власності. Крім того, до угоди було включено найважливіші нормативи діяльності транснаціональних груп, які стали засадами кількох національних законодавств щодо ТНПФГ. Зокрема, угода обумовила, що такі інтеграційні утворення є юридичними особами відповідно до законодавства держави місця їх реєстрації. Статус філій (відділень) та представництв ТНПФГ визначається в установчих документах згідно із законами країн місцезнаходження. Порядок оцінювання фінансових, матеріальних ресурсів та майна, що вносяться до статутного фонду ТНПФГ, встановлюється узгодженим рішенням засновників. Статутний фонд також формується за узгодженими між ними умовами об'єднання активів. Розподіл прибутку та відшкодування збитків регламентуються установчими документами. Відносини підприємств ТНПФГ з

відповідним бюджетом країни місцезнаходження визначаються її законами. Капіталовкладення, в тому числі за участю третіх країн, здійснюються відповідно до законодавства держави, де проводяться відповідні вкладення, а також договорами між сторонами про співробітництво в інвестиційній сфері та взаємний захист інвестицій. Держави брали на себе зобов'язання надавати всіляку підтримку ТНПФГ. На жаль, цю програмну угоду не було ратифіковано Верховною Радою України, і саме через це міждержавні інтеграційні процеси за участю вітчизняних підприємств було загальмовано.

У 1998 р. в інтересах подальшого розвитку транснаціональних промислово-фінансових груп керівниками урядів Вірменії, Білорусі, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану та України було прийнято Конвенцію «Про транснаціональні корпорації». Документ, враховуючи запити реального життя, виходить з поняття транснаціональних корпорацій як об'єднання, аналогічного міжнародній фінансово-промисловій групі. Метою конвенції є вирішення правових суперечностей через створення юридичної форми, ще не визначеної та законодавчо не врегульованої національними нормативними актами.

Крім вищезгаданих документів, на виконання угоди про сприяння в створенні та розвитку виробничих, комерційних, кредитно-фінансових, страхових та змішаних транснаціональних об'єднань, між Росією та Білоруссю, Казахстаном, Узбекистаном, Таджикистаном та Киргизстаном підписані двосторонні рамкові угоди про основні позиції створення ПФГ.

В Україні юридичними засадами для створення ТНПФГ є кілька нормативних актів, що прийняті як законодавчою, так і виконавчою владою. Згідно із Законом України «Про промислово-фінансові групи в Україні» транснаціональною промислово-фінансовою групою вважається ПФГ, до складу учасників якої входять українські та іноземні юридичні особи.

Указ Президента України від 8 липня 1998 р. № 754/98 «Про окремі питання створення промислово-фінансових груп» (відхилений Верховною Радою згідно з постановою Верховної Ради України від 8 вересня 1998 р. № 87-XIV) передбачав введення нового поняття «міждержавна ПФГ». Міждержавна ПФГ — це промислово-фінансова група, що складається з українських та іноземних юридичних осіб і створюється на основі міжурядового або міждержавного договору, згоду на обов'язковість якого дала Верховна Рада України. Міждержавна ПФГ створюється (реєструється) в порядку, визначе-

ному таким договором. Указ встановлював також термін розгляду проекту транснаціональної (міждержавної) групи — шість місяців.

Положення, що регулюють засади функціонування ТНПФГ можна знайти також у законодавстві інших країн СНД. Згідно з Законом РФ про ФПГ групи, серед учасників яких є юридичні особи, що перебувають під юрисдикцією інших держав—учасниць СНД та мають відокремлені підрозділи на території цих держав або здійснюють на їх території капітальні вкладення, реєструються як транснаціональні ФПГ. У випадку створення транснаціональної групи на підставі міждержавної угоди, вона отримує статус міждержавної (міжнародної) фінансово-промислової групи. Правовідносини щодо цих груп регулюються міжурядовими угодами.

Ми вважаємо, що формування ТНПФГ із країнами СНД буде відбуватися на акціонерній основі — шляхом консолідації пакетів акцій, перехресного володіння. Тому жорсткіше, порівняно з іншими країнами СНД, регулювання правил створення промислово-фінансових груп в Україні може стати значною перешкодою для подальшої кооперації та інтеграції з цими країнами, а також позбавити можливості відігравати одну з провідних ролей у створенні інтеграційних структур з державами колишнього СРСР.

З метою створення ТНПФГ необхідно підготувати й укласти з країнами — основними економічними партнерами (суб'єкти господарювання яких потенційно можуть бути учасниками груп) двосторонні угоди про напрями співробітництва і його заохочення, взаємний захист інвестицій, норми і правила конкуренції, а також угоду про запобігання подвійному оподаткуванню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про промислово-фінансові групи в Україні: Закон України від 21 листоп. 1995 р. // Відом. Верхов. Ради України. — 1996. — № 23. — С. 88.
2. Про ратифікацію Угоди про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав: Закон України від 14 берез. 1995 р. // Відом. Верхов. Ради України. — 1995. — № 15. — С. 101.
3. Про ратифікацію Конвенції про транснаціональні корпорації: Закон України від 13 лип. 1999р. // Відом. Верхов. Ради України. — 1999. — № 36. — С. 323.